Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények, Miskolc, XIX. évfolyam, 1. szám (2026), pp. 65–74.
https://doi.org/10.32977/anyk.2026.006

KOGNITÍV STILISZTIKAI TERMINUSOK TISZTÁZÁSA ÉS HASZNÁLATA A FELSŐOKTATÁSBAN

CLARIFICATION AND USE OF COGNITIVE STYLISTIC TERMS IN HIGHER EDUCATION

SÓLYOM RÉKA[1]

Absztrakt: A tanulmány stilisztikai terminusok angol–magyar ekvivalenseit és jelentésük tisztázását mutatja be oktatási szempontból, funkcionális kognitív keretben. Az elemzés olyan jelentéskiterjesztési módokat vizsgál, amelyekkel a felsőoktatásban levelező képzésre járó, a gyakorlatban általában már közoktatásban tanító hallgatók funkcionális kognitív stilisztika kurzuson találkoznak. Ilyen jelenségek a metafora, a metonímia és a fogalmi integráció (blending). A hozzájuk kapcsolódó alapfogalmak tisztázása kulcsfontosságú az órákon, hiszen a nemzetközi és a magyar szakirodalomban is változatos megnevezések (pl. *fogalmi tartomány/conceptual domain, IKM/ICM, domén/domain, keret/frame, mentális tér/mental space*) élnek. A terminológiai tisztázás értelmében kerül sor az órákon a kognitív metafora- és metonímiaelmélet, a metonímia vs. szinekdoché, illetve a metonímiatípusok, valamint a fogalmi integráció metaforához és a metonímiához való kapcsolata tárgyalására is, amelyekre példákat mutat be a tanulmány.

Kulcsszavak: *ekvivalens, fogalmi integráció, metafora, metonímia, terminus*

Abstract: The study presents English–Hungarian equivalents of stylistic terms and clarifies their meanings from an educational perspective in a functional cognitive framework. The analysis examines ways of extending meaning encountered in functional cognitive stylistics courses by students enrolled in correspondence courses in higher education, who in practice are usually already teaching in public education. Such phenomena include metaphor, metonymy, and conceptual integration (blending). Clarifying the basic concepts related to them is crucial in the lessons, as there are various terms used in both international and Hungarian literature (e.g. conceptual domain, IKM/ICM, domain, frame, mental space). In order to clarify the terminology, the lectures also discuss cognitive metaphor and metonymy theory, metonymy vs. synecdoche, types of metonymy, and the relationship between conceptual integration and metaphor and metonymy, for which the study provides examples.

Keywords: *equivalents, conceptual integration, metaphor, metonymy, term*

[1] DR. HABIL. SÓLYOM RÉKA
egyetemi docens
Károli Gáspár Református Egyetem BTK
Magyar Nyelvtudományi Tanszék
solyom.reka@kre.hu

1. Bevezetés, témameghatározás

A tanulmány stilisztikai fogalmak angol–magyar ekvivalenseinek bemutatását és jelentésük tisztázását mutatja be oktatási szempontból, funkcionális kognitív elméleti keretben, kifejezetten a felsőoktatásban megjelenő kérdésekre koncentrálva. A **téma aktualitását az adja,** hogy a *Funkcionális kognitív stilisztika* című órákon időnként felmerülnek kérdések az előadások végén a kulcsfogalmakhoz kapcsolódóan, valamint a szóbeli kollokviumok során is előfordulhatnak bizonytalanságok, illetve ellentmondó értelmezések a vizsgált terminusok kapcsán. A Funkcionális kognitív stilisztika című kurzust levelező munkarendben tanuló hallgatóknak kell felvenniük a mintatantervük értelmében. Ezek a hallgatók tipikusan a munka világából érkező, a gyakorlatban legtöbbször már (hosszú) évek óta tanító pedagógusok, akik gyakran régebben, akár néhány évtizeddel korábban szerzett diplomával rendelkeznek. Előzetes tanulmányaikból fakadóan a legtöbben nem vettek részt a korábbiakban kognitív nyelvészeti kurzuson, és nem találkoztak a tudományterülethez kapcsolódó terminusokkal, így az ezen a kurzuson tárgyalt tananyag gyakran újdonság számukra. Mindezekből világossá vált az oktatási folyamat során, hogy ezeket a kérdéseket szükséges tisztázni és megbeszélni mind a hallgatókkal, mind a hasonló vagy azonos tárgyakat tanító kollégákkal.

2. A *Funkcionális kognitív stilisztika* című kurzus

A **Funkcionális kognitív stilisztika** című kurzus meghirdetésére tehát jellemzően a levelező munkarendben tanuló, magyar szakos hallgatók számára kerül sor jellemzően előadás formájában a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karán. A kurzust a Magyar Nyelvtudományi Tanszék hirdeti meg a tanév őszi félévében, 10 × 45 percben. A tárgyat – mintatantervtől függően – tanulmányaik 1. vagy 3. félévében veszik fel a hallgatók.

A kurzus során számos, a mai kognitív szemléletű nyelvészeti irányzathoz tartozó témakör bemutatására sor kerül. Tárgyaljuk **a funkcionális nyelvszemlélet** jellemzőit (Ladányi–Tolcsvai Nagy 2008), **a kognitív nyelvészet eredetét és alapjait** (vö. Langacker 1987), valamint a **funkcionális kognitív stilisztika** alapvető fogalmait. Utóbbi keretében kerül sor **a fogalmi metafora és metonímia** (vö. Lakoff–Johnson 1980; Kövecses 2005; Kövecses–Benczes 2010), valamint **a fogalmi integráció** (más szóval blending, vö. Fauconnier–Turner 1998, 2002; Kövecses–Benczes 2010: 173–192) jellemzőinek, illetve **a stílus szociokulturális meghatározottságának** (Tolcsvai Nagy 2012) tárgyalására.

A tanulmány az e területek terminushasználatával és -megértésével kapcsolatban szerzett tapasztalatokra reflektál, és ennek kapcsán bemutatja, hogy a kurzus során használt legfontosabb tananyagok, források terminushasználatában milyen hasonlóságok és eltérések figyelhetők meg az egyes forrásoktól függően. Ezeknek a jelenségeknek a vizsgálata egyfelől terminológiai szempontból fontos, másfelől pedig azért, mert a forrásokban fellehető kisebb-nagyobb terminushasználati eltérések a szakember, a témával foglalkozó nyelvész számára ugyan nem okoznak megértésbeli problémát, az egyetemi kurzusokon részt vevő, a témával sok esetben legelőször

találkozó hallgatók számára viszont a tapasztalatok alapján időnként problémásnak vagy legalábbis részletesen tárgyalandó, magyarázandó témának bizonyulnak.

3. Kulcsfogalmak a kurzus tananyagában

A Funkcionális kognitív stilisztika kurzuson sok kulcsfontosságú terminus tárgyalására sor kerül. A jelen tanulmány ezek közül a három legalapvetőbb kulcsfogalomra fókuszál: ezek a **fogalmi metafora,** a **fogalmi metonímia** és a **fogalmi integráció** (más szóval a **blending**) jelensége. Mivel ezekhez a terminusokhoz **további terminusok** is kapcsolódnak, amelyek fontos szerepet játszanak a téma szempontjából, alapvető fontosságú, hogy a hallgatók részletes információkat kapjanak a fogalmak történetéről, kutatásáról, szerepéről az oktatásban, valamint a hozzájuk kapcsolódó, hiperonimaként vagy résztartományként megjelenő terminusokról. Megállapítható ugyanakkor, hogy még mindezen fogalmak alapos áttekintése esetén is okozhat nehézséget a hallgatóknak a terminusok használata (vö. Sólyom 2025). Ilyen fogalmak például a következők: ***tartomány, idealizált kognitív modell (IKM), domén, forrástartomány, céltartomány, leképezés, bemeneti tér, generikus tér, integrált tér***.

A kulcsfogalmak és a hozzájuk kapcsolódó további terminusok és jelenségek megértése alapvető fontosságú **a megértés, a begyakorlottság** (Tolcsvai Nagy 2017: 59), valamint **a tananyagban történő továbbhaladás** lehetőségeinek szempontjából. Mindkét tekintetben kiemelten fontos **a rendszeralapúság**, hiszen mint Fóris Ágota megfogalmazza, „(…) minden fogalom valamilyen fogalomrendszerben létezik, az egyedi fogalmak leírása csak a teljes rendszer ismeretében lehetséges – ugyanígy az egyes fogalmakat jelölő terminusok megadása és leírása csak a fogalmi és a terminológiai rendszer segítségével oldható meg” (Fóris 2013: 167).

A kurzus kimeneti követelményei tehát egyfelől megkívánják, hogy a kulcsfogalmakat jól ismerjék és felismerjék a hallgatók, a tapasztalatok ugyanakkor azt mutatják, hogy ezeknek a fogalmaknak a tárgyalása esetében **csak mérsékelten tudunk támaszkodni a hallgatók előzetes tudására**. Ennek oka pedig az, hogy a kurzus résztvevőinek – akik gyakran évtizedekkel korábban szerezték diplomájukat – korábbi ismeretei vagy régiek és már megkoptak, vagy nem eléggé mélyek, hanem csak felszínesek (vö. Csíkos 2006). Így például fel tudnak ismerni fogalmi metaforákat vagy metaforikus kifejezéseket, azonban a kettő közötti különbséget már nem tudják megmagyarázni, vagy a Nemzeti alaptanterv által előírt szépirodalmi forrásokban alsó tagozatban tanítják a metafora és a metonímia jelenségét, viszont más szépirodalmi művekben vagy a hétköznapi nyelvhasználatban megjelenő metaforákat vagy metonímiákat nem tudnak megnevezni, felsorolni.

A tanulmány a következőkben **sorra veszi azokat a szakirodalmi forrásokat**, amelyek alapján a Funkcionális kognitív stilisztika kurzuson sor kerül a három kulcsfogalom tárgyalására. Bemutatja, hogy hogyan nevezik meg, hogyan utalnak ezek a kötetek és szaktanulmányok a kulcsfogalmakra és néhány hozzájuk kapcsolódó terminusra. Rámutat arra, hogy átfedések csakúgy előfordulnak a források terminushasználatában, mint különbségek, amelyek esetleg kétségekre, félreértésekre adhatnak okot akkor, amikor a témával és a kognitív szemantika terminológiájával

ismerkedni kezdő hallgatók feldolgozzák ezeket a szakirodalmi forrásokat tanulmányaik során. A tanulmány – a kurzushoz hasonlóan – a fogalmi metafora- és metonímiaelmélet terminushasználatát Lakoff–Johnson 1980; Kövecses 2005, 2010; Kövecses–Benczes 2010 és Tolcsvai Nagy 2013, 2017, 2021 munkái alapján, míg a fogalmi integrációét Fauconnier–Turner 1998; Kövecses 2005, 2010, valamint Kövecses–Benczes 2010 alapján mutatja be.

3.1. A kulcsfogalmakat jelölő angol terminusok

Bár a jelen tanulmány a bemutatandó kurzus terminusait magyar nyelven tárgyalja, és a kötelező szakirodalmi források is magyar nyelvűek, több, akár évtizedekkel ezelőtt keletkezett szakirodalmi forrás angol nyelvű. Ezek közül néhány ajánlott olvasmányként is javasolható az előadások során azon hallgatók számára, akik mélyebben érdeklődnek a téma iránt, és van kedvük és lehetőségük angol nyelven olvasni. Ezért, illetve azért, mivel az alapműnek számító, metaforát, metonímiát és fogalmi integrációt tárgyaló könyvek és tanulmányok angol nyelvűek, amelyekben a kulcsterminusok megnevezését értelemszerűen angolul olvashatják a hallgatók, a tanulmány először bemutatja, hogy a vizsgált terminusok milyen megnevezéssel jelennek meg három angol nyelvű alapműben, amelyek az 1980–2010-ig terjedő időszakban születtek.

A tanulmány az alábbi **három** angol nyelvű alapműből idéz és vizsgál meg terminusokat a témában: George Lakoff – Mark Johnson 1980. *Metaphors We Live By* (könyv); Gilles Fauconnier – Mark Turner 1998. Conceptual Integration Networks (tanulmány); Zoltán Kövecses 2010. *Metaphor. A Practical Introduction* (könyv).

3.1.1. Az elemzett angol nyelvű szakirodalmi források terminushasználata a metafora, a metonímia és a fogalmi integráció esetében

A következőkben annak bemutatására kerül sor, hogy az elemzett angol nyelvű szakirodalmi források milyen terminusokat használnak kifejezetten a fogalmi metaforával és a fogalmi metaforához kapcsolódó metaforikus kifejezésekkel kapcsolatban (kiemelések tőlem).

A Lakoff–Johnson-féle, alapműnek számító könyv esetében *domain*ként jelennek meg **a fogalmi metaforához kapcsolódó fogalmak**: "(…) it is possible for us to use expressions from **one domain** to talk about corresponding concepts in the **metaphorically defined *domain***" (Lakoff–Johnson 1980: 52). Látható, hogy ez a könyv nem nevezi meg konkrétabban a forrás-és a céltartományt, általában írnak tartományról *(domain)* a szerzők.

Ezzel szemben a Fauconnier–Turner-féle tanulmány már ***source and target***ként nevezi meg a metaforához tartozó tartományokat, kimondottan *source and target of the metaphor* elnevezéssel illetve őket (Fauconnier–Turner 1998: 149).

Kövecses Zoltán 2010-ben megjelent angol nyelvű könyve pedig – az előző két szakirodalom terminushasználatát mintegy összegezve – ***source and target domains***ről beszél (Kövecses 2010: 17–31). Ezt az elméletet kifejezetten "**two-domain**

model”-nek hívja (Kövecses 2010: 267), a két tartomány viszonyát pedig így jellemzi: “(…) the **target domain** (a) is comprehended through a **source domain** (b)” (Kövecses 2010: 33).

A metonímia esetében a Lakoff–Johnson-könyv ***entity***kről ír, amelyek egyike referál a másikra: “In these cases (…), one **entity** is being used to refer to another” (Lakoff–Johnson 1980: 36). **Fauconnier és Turner** a metonimikus jelentésviszonyokkal kapcsolatban annyit hangsúlyoz, hogy azok forrásként szolgálhatnak a blendek számára. A metonímia megnevezése, körülírása esetében az idézett tanulmányban ezt olvashatjuk: “**a source to blends**” (Fauconnier–Turner 1998: 170–172). **Kövecses Zoltán** angol nyelvű könyvében pedig a ***vehicle and target entities*** terminusok jelennek meg, így definiálva a metonímiát: “It is a basic feature of metonymically related **vehicle and target entities** that they are »close« to each other in conceptual space” (Kövecses 2010: 173). Megjelenik továbbá a *two entities* meghatározás is: “(…) two entities are contiguously related, or that the two entities are in each other’s proximity” (Kövecses 2010: 173), valamint hangsúlyozza a könyv, hogy a metonímia esetében “one-domain model”-ről van szó (Kövecses 2010: 267).

A blending, más szóval **fogalmi integráció esetében** két forrás, a Fauconnier–Turner-féle tanulmány (amelynek ez a fő témája), valamint a Kövecses-féle könyv ad tájékoztatást. A Lakoff–Johnson-kötet 1980-ban még nem tárgyalja ezt a jelentéskiterjesztési módot. Fauconnier és Turner írása *structures*ről ír, amelyek olyan *mental space*-ek, amelyek az integrációt felépítik, kidolgozzák: “In our model, the **input structures, generic structures, and blend structures** in the network are **mental spaces**” (Fauconnier–Turner 1998: 137). A szerzők hozzáteszik továbbá: “**Mental spaces are** small conceptual **packets** (….)” (Fauconnier–Turner 1998: 137). A blend részeit pedig így azonosítják: two ***input spaces, generic space, blended space*** **(**Fauconnier–Turner 1998: 137–140). Kövecses Zoltán könyvében szintén megjelenik a ***conceptual “packet”*** elnevezés (Kövecses 2010: 267), valamint a *domain* és a *space* terminusok, például az alábbi jellemzésekben: “(…) the conceptual system operates **with domains** in general (…)” (p. 267), illetve az ***input spaces, generic space, blended space*** esetében (Kövecses 2010: 268–272).

3.2. A kulcsfogalmakat jelölő magyar terminusok

A kulcsfogalmak **magyar megnevezései** a 2005–2021-ig terjedő időszakból származó kognitív szemantikai és stilisztikai szakirodalomban szerepelnek. Ezek a szakirodalmi források javasoltak a kurzus vizsgatételeihez olvasmányként is, a hallgatók tehát találkoznak ezekkel a könyvekkel, könyvrészletekkel. Minden magyar nyelvű forrás könnyen elérhető, könyvesboltokban, könyvtárakban vagy online felületen (például a mersz.hu-n) elérhető jelenleg. A tanulmány az alábbi **öt magyar nyelvű, alapműnek tekinthető szakirodalmi forrásban** tekinti át a vonatkozó terminushasználatot: Kövecses Zoltán 2005. *A metafora. Bevezetés a kognitív metaforaelméletbe* (könyv); Kövecses Zoltán – Benczes Réka 2010. *Kognitív nyelvészet* (könyv, vonatkozó fejezetei); Tolcsvai Nagy Gábor 2013. *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe* (könyv, vonatkozó fejezetei); Tolcsvai Nagy Gábor 2017. Egyszerű és összetett

jelentésszerkezetek, Kiterjesztett jelentések (könyvrészletek az Osiris *Nyelvtan*ból); Tolcsvai Nagy Gábor 2021. *Kognitív szemantika* (könyv, harmadik, átdolgozott kiadás, vonatkozó fejezetei).

3.2.1. Az elemzett magyar nyelvű szakirodalmi források terminushasználata a metafora, a metonímia és a fogalmi integráció esetében

A metafora esetében Kövecses Zoltán 2005-ös könyve megállapítja, hogy a metafora részei a ***forrás-*** és a ***céltartomány*** (Kövecses 2005: 20). Ezeket a terminusokat a kötet konzekvensen használja. A szerző szintén megállapítja, hogy a metaforák esetében a ***megfelelések***nek szisztematikus rendszere épül ki, ezeket **a megfeleléseket** pedig ***leképezések*nek hívjuk** (Kövecses 2005: 22). A Kövecses–Benczes-féle *Kognitív nyelvészet* című könyv szintén a ***megfelelések (leképezések)*** terminusokat használja, annyi pontosítással, hogy ezek a forrás- és a céltartomány között vannak jelen (Kövecses–Benczes 2010: 85). A forrás- és céltartomány jelzőiként pedig megjelennek a *konkrétabb* (a forrástartomány esetében), illetve az *elvontabb* (a céltartomány esetében) melléknevek (Kövecses–Benczes 2010: 81).

A Tolcsvai Nagy Gábor által írt *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe* című kötet a metaforikus leképezéseket a következőképpen magyarázza (kiemelések tőlem): „A metafora alapja **a leképezés két jelentésszerkezet (jelentésmátrix)** között, vagyis **két konceptuális alapú szemantikai szerkezet között**" (Tolcsvai Nagy 2013: 211). A szerző megállapítja továbbá, hogy a jelentésmátrixok kognitív tartományokból állnak. Szintén említi a könyv a ***forrás- és céltartományt***, amelyek viszonyát úgy jellemzi, hogy ezek **konceptuális tartományának ontológiája között** történik meg a fogalmi leképezés (Tolcsvai Nagy 2013: 211).

A *Nyelvtan* című kötet vonatkozó fejezete a **jelentéskiterjesztés jellegzetes szemantikai fajtájaként** definiálja a metaforát (Tolcsvai Nagy 2017: 255). A metaforánál megkülönbözteti **a *forrás- és a céltartomány*t**, és ugyanúgy a **konceptuális tartományok ontológiái közötti leképezésről** ír, mint a 2013-as könyvben (Tolcsvai Nagy 2017: 257). Szintén ez a meghatározás jelenik meg a 2021-es *Kognitív szemantika* című könyvben (Tolcsvai Nagy 2021: 103). Ebben a kötetben még a következőt olvashatjuk a metaforáról: „A metafora kognitív szemantikai magyarázata **beilleszkedett a blending (elegyítés, vegyítés) jelenségkörébe** (…). E modellben nem **konceptuális tartományok**, hanem az azoknál kissé tágabb határú **mentális terek** kerülnek kapcsolatba egymással alapvetően folyamatszerűen (…)" (Tolcsvai Nagy 2021: 106).

Látható, hogy a különböző szerzőktől származó kötetek metaforameghatározásában és -jellemzésében vannak közös pontok (például a leképezések, illetve a forrás- és céltartományok említése), viszont vannak olyan különbségek is, amelyek tipikusan vagy csak az egyik, vagy csak a másik szerző(k) által írt kötetekre jellemzőek. Ilyenek például a Tolcsvai Nagy-féle könyvekben a *jelentésmátrix* és a *jelentéskiterjesztés* említése, valamint a *konceptuális* jelző használata a *fogalmi* helyett.

A metonímia esetében Kövecses Zoltán 2005-ös könyve a ***közvetítő*ről** mint **fogalmi entitásról ír**, amely mentálisan hozzáférhetővé tesz egy, ugyanabban a

tartományban vagy ***idealizált kognitív modellben (IKM-ben)*** **szereplő másik fogalmi entitást, a *célentitás*t** (Kövecses 2005: 149). A metonímiát létrehozó viszonyokat ez a könyv tehát különféle **idealizált kognitív modellekben** jeleníti meg. Az ilyen IKM-viszonyoknak **két fő típusát** különíti el, jelesül a **rész-egész és rész-rész** relációt (Kövecses 2005: 164).

A Kövecses Zoltán – Benczes Réka-féle *Kognitív nyelvészet* című könyv ***fogalmi keret*ről** ír, amely meghatározásuk szerint „(…) a fogalmi kategória strukturált **mentális reprezentáció**ja" (Kövecses–Benczes 2010: 51). A *keret* szinonimáiként hozza a könyv példaként a következő terminusokat: ***kulturális modell, kognitív modell, idealizált kognitív modell, tartomány, séma, gestalt***. A terminushasználattal kapcsolatban a szerzők megjegyzik: „Még az is sokszor előfordul, hogy ugyanaz a szerző többféle elnevezést használ" (Kövecses–Benczes 2010: 51). Már a bevezető gondolatokban leszögezik: a könyvben ezeket a terminusokat egyenértékűnek tekintik (Kövecses–Benczes 2010: 51). Lakoff 1987-es munkájára hivatkozva a szerzők megemlítik, hogy **a fogalmi keretet *idealizált kognitív modell*nek is nevezik** (Kövecses–Benczes 2010: 52). A metonímiánál ezt írják még az IKM-ekről: metonímiát eredményező kapcsolatok lehetnek a **„rész és egész", illetve a „rész és rész" konfigurációk (**Kövecses–Benczes 2010: 65). Látható, hogy a két fő típus ugyanaz, mint a 2005-ös Kövecses-kötetben, viszont nem *reláció*ként, hanem ***konfiguráció***ként definiálják ezeket a szerzők. Hozzáteszik ugyanakkor: a „rész és egész" interakcióból két alapvető metonimikus kapcsolat is létrejöhet: az EGÉSZ A RÉSZ HELYETT és a RÉSZ AZ EGÉSZ HELYETT (Kövecses–Benczes 2010: 66), ilyen módon tehát a két főkategória közül az egyiket további két alkategóriára bontják.

A Tolcsvai Nagy-féle könyvek közül a *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe* című kommunikáció- és pragmatikaközpontú jellemzést ad (nemcsak a metonímiát, hanem a metaforát is megemlítve): hangsúlyozza, hogy a beszélők a metonímia és a metafora esetében is ***a forrás- és/vagy a céltartományok*** prototipikus nézetein hajtanak végre műveleteket (Tolcsvai Nagy 2013: 199). A *Nyelvtan* című kötet vonatkozó fejezete ***a jelentéskiterjesztés*** **jellegzetes szemantikai fajtájaként** definiálja a metonímiát (Tolcsvai Nagy 2017: 255). A metonímia esetében a szerző ***figyelemáthelyeződés***ről ír, amely **egy fogalmon belül** történik meg. Kövecses Zoltán és Benczes Réka leírásával ellentétben ez a jellemzés a metonimikus relációk esetében nem két fő csoportot és az egyiken belül további két alcsoportot, hanem eleve **három változatot különít el: rész–egész, egész–rész, rész–rész**, és utal rá, hogy ezeknek további **altípusai vannak** (Tolcsvai Nagy 2017: 263). A 2021-es *Kognitív szemantika* című kötet szintén a ***figyelemáthelyezés***t nevezi meg a metonímia szemantikai műveleteként, azonban a 2017-es leírással ellentétben nem *egy fogalma*t, hanem *fogalmi tartomány*t említ, amelyen belül a figyelem áthelyezése megtörténik (Tolcsvai Nagy 2021: 108).

A *blending* (fogalmi integráció) jelenségét Kövecses Zoltán *A metafora* című könyve a *Metafora és jelentésintegráció* című fejezetben tárgyalja (Kövecses 2005: 227). A könyv említi a **két *bemeneti tartomány***t, amelyek egy közös absztrakt struktúrával rendelkeznek (Kövecses 2005: 231), valamint a blend tipikus

tereit: az ***általános***, más néven ***generikus ter*****et**, valamint az ***integrált ter*****et** (Kövecses 2005: 230–232).

A 2010-es Kövecses–Benczes-féle, *Kognitív nyelvészet* című könyv szintén felsorolja a blend négy alapvető terét – ***bemeneti terek, generikus tér és integrált tér*** –, majd részletesebben bemutatja a fogalmi integráció típusait (Kövecses–Benczes 2010: 174–187). A fogalmi integráció típusait ***hálózatok***nak nevezi a könyv, fajtáiként pedig a ***szimplex-, tükör-, egyoldalú és kétoldalú hálózatot*** nevezi meg (Kövecses–Benczes 2010: 179).

Tolcsvai Nagy Gábor *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe* című könyve ***mentális terek***ről ír, amelyek összekapcsolódó ***kognitív tartományok***. A mentális tereket ***„fogalmi »csomagok«”***-nak hívja ez a szakirodalom (Tolcsvai Nagy 2013: 228). A könyv a blendnek **a szimplex hálózatát** mutatja be, megnevezi a ***két bemeneti ter*****et**, ***a generikus ter*****et**, viszont **nem integrált térnek, hanem *blend*nek hívja** a negyedik teret (Tolcsvai Nagy 2013: 229, 231, 232)

A 2017-es *Nyelvtan* című kötetben ez olvasható a blendingről: a fogalmi integráció **a *kiinduló (bemeneti) fogalmak*** integrációjából jön létre. Ez a kötete **az integrációt *együlés*nek is** nevezi (Tolcsvai Nagy 2017: 251, 252). Az összekapcsolódó tartományokat ez a leírás is ***mentális terek*nek** hívja, a negyedik teret viszont itt sem integrált térnek, hanem ***blend*nek nevezi** a szerző (Tolcsvai Nagy 2017: 253).
Tolcsvai Nagy Gábor 2021-es *Kognitív szemantika* című könyve szintén ***mentális terek***ről (Tolcsvai Nagy 2021: 111), ***bemeneti terek***ről és ***blend***ről ír (Tolcsvai Nagy 2021: 112).

4. Értelmezési kihívások, lehetséges problémák

A fenti rövid, angol és magyar terminusokat rendszerező válogatásból látható, hogy szakirodalmi forrástól függően meglehetősen **változó megnevezések** fordulnak elő a három szemantikai alakulat, a metafora, a metonímia és a fogalmi integráció jellemzésében. A kötelező és ajánlott szakirodalmi forrásokat olvasó hallgató elgondolkodhat a ***tartomány*** *vs.* ***IKM/idealizált kognitív modell*** *vs.* ***fogalmi tartomány*** *vs.* ***fogalmi keret*** *vs.* ***jelentésszerkezet*** *vs.* ***jelentésmátrix; fogalmi*** *vs.* ***konceptuális*** és hasonló, a magyar nyelvű szakirodalomban ekvivalensként használt megnevezéseket olvasva, és ha nem olvassa el a **több forrásból** származó szakirodalmi leírásokat, nem biztos, hogy biztonsággal tudja azonosítani ezeket a terminusokat. Megtévesztő lehet az ***integrált tér*** **vs.** ***blend*** elnevezés is, nem beszélve arról, hogy **magát a blending folyamatát** bemutató ábrát is szoktuk (metonimikusan egyszerűsítve) **blendnek nevezni**.

Az elemzés során megfigyelhető volt, hogy a metonímia esetében van, ahol **a figyelem áthelyeződéséről, pragmatikai funkcióról** olvashat a hallgató (Tolcsvai Nagy-féle leírások), van, ahol **leképezésről** (Kövecses- és Kövecses–Benczes-féle leírások). Kirajzolódott továbbá, hogy a metonímia fajtáinak elkülönítése esetében **egyes szakirodalmak két, míg mások több alcsoportot különítenek el**.

5. Összefoglalás

A tanulmány a Funkcionális kognitív stilisztika kurzuson **a metaforával, metonímiával és a fogalmi integrációval kapcsolatban felmerülő terminusokat** vizsgálta meg a vonatkozó főbb **angol és magyar nyelvű szakirodalmi forrásokban**. **Megállapíthatóvá vált, hogy** ha több (akár 8-10) forrást olvas az érdeklődő, **tisztázható a főbb fogalmak megnevezése**, illetve világossá válhat, hogy – szerzőtől, illetve elméleti megközelítéstől függően – bár vannak kisebb-nagyobb különbségek az egyes fogalmakat jelölő terminusok használatában, **mind az angol, mind a magyar nyelvű szakirodalom alapvetően ekvivalensekként használja** ezeket (még akkor is, ha – metonimikusan – kisebb-nagyobb különbségek figyelhetők meg a terminusok által lefedett jelentésekben, illetve a terminushasználatban).
Problémát jelenthet ugyanakkor, hogy az egyetemi hallgatók nem feltétlenül olvassák el az említett mennyiségű releváns angol és magyar nyelvű szakirodalmat, ennek következtében nem feltétlenül tisztázódnak számukra a tanulmányban említett és vizsgált fogalmak szemantikai összefüggései. Így amikor egy hallgató mindössze a minimálisan elolvasandó, tételenként két-három kötelező szakirodalmi **forrásból készül a vizsgára, problematikussá válhat** számára a terminusok tisztázása és használata. Ennek a szemantikai és tanulásmódszertani problémának a feloldása lehetséges olyan módon, hogy már az előadások során felhívjuk a hallgatók figyelmét a magyar és az angol nyelvű vonatkozó szakirodalmakban olvasható eltérő terminushasználatra, és világossá tesszük számukra az alapfogalmak (metafora, metonímia, blend) fogalomköréhez tartozó legfontosabb, a kötelező szakirodalomban megtalálható terminusait.

Irodalom

Csíkos Csaba 2006. Tudatosság és metakogníció viszonya. Az ezredforduló interdiszciplináris megközelítései. *Iskolakultúra* 16/12, 69–82. https://real.mtak.hu/57253/1/EPA00011_iskolakultura_2006_12_069-082.pdf

Fauconnier, Gilles – Turner, Mark 2003. *The way we think. Conceptual blending and the mind's hidden complexities.* New York: Basic Books.

Fóris Ágota 2013. A szaknyelvek szociolingvisztikai és terminológiai megközelítése. In: Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs (szerk.): *Elmélet és empíria a szociolingvisztikában. (Válogatás a 17. Élőnyelvi Konferencia – Szeged, 2012. augusztus 30. – szeptember 1. – előadásaiból.)*. Budapest: Gondolat Kiadó. 163–172. https://www.szaktars.hu/gondolat/view/kontra-miklos-nemeth-miklos-sinkovics-balazs-szerk-elmelet-es-empiria-a-szociolingvisztikaban-2013/?pg=0&layout=s

Ladányi Mária – Tolcsvai Nagy Gábor 2008. Funkcionális nyelvészet. In: *Általános nyelvészeti tanulmányok XXII.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 17–58. https://real-j.mtak.hu/21498/1/ANyT22_pdfa.pdf

Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of cognitive grammar. Vol. I. Theoretical prerequisites.* Stanford, California: Stanford University Press.

Sólyom Réka 2025. Terminusokkal kapcsolatos gyakorlatok és tapasztalatok a magyartanárképzésben. *Anyanyelv-pedagógia* 18/2, 22–30. https://ojs.elte.hu/anyanyelv-pedagogia/article/view/10759/9328

Tolcsvai Nagy Gábor 2012. A stílus szociokulturális tényezőinek kognitív nyelvészeti megalapozása. In: Tátrai Szilárd – Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *A stílus szociokulturális tényezői. Kognitív stilisztikai tanulmányok.* Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem. 19–49. https://real.mtak.hu/103911/1/Szociokult_vegleges.pdf

Források

Fauconnier, Gilles – Turner, Mark 1998. Conceptual integration networks. *Cognitive Science* 22/2, 133–187. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1207/s15516709cog2202_1

Kövecses Zoltán 2005. *A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe.* Budapest: Typotex Kiadó.

Kövecses, Zoltán 2010. *Metaphor. A practical introduction.* (Second edition). Oxford, New York: Oxford University Press.

Kövecses Zoltán – Benczes Réka 2010. *Kognitív nyelvészet.* Budapest: Akadémiai Kiadó. https://mersz.hu/dokumentum/kognitiv_nyelveszet__1/

Lakoff, George – Johnson, Mark 1980. *Metaphors we live by.* Chicago, London: The University of Chicago Press.

Tolcsvai Nagy Gábor 2013. *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe.* Budapest: Osiris Kiadó. https://www.szaktars.hu/osiris/view/tolcsvai-nagy-gabor-bevezetes-a-kognitiv-nyelveszetbe-osiris-tankonyvek-2013/?pg=0&layout=s

Tolcsvai Nagy Gábor 2017. (szerk.): *Nyelvtan.* Budapest: Osiris Kiadó. https://www.szaktars.hu/osiris/view/tolcsvai-nagy-gabor-szerk-nyelvtan-a-magyar-nyelv-kezikonyvtara-2017/?pg=0&layout=s

Tolcsvai Nagy Gábor 2021. *Kognitív szemantika.* (Harmadik, átdolgozott és bővített kiadás). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. https://www.eltereader.hu/media/2021/04/Tolcsvai-Nagy-Gabor_Kognitiv-szemantika_WEB.pdf